

Den formativa bedömningens dubbla fokus

Diana Berthén
Universitetslektor, Specialpedagogiska institutionen, Stockholms universitet

2018-05-22 Specialpedagogiska institutionen

Vad är formativ bedömning?

2018-05-22 /Berthén, Specialpedagogiska institutionen

Formativ bedömning uttolkas ofta som att läraren ska...

- Klargöra vad **eleverna** förväntas lära sig (förklara avsikten med uppgiften- ibland uttryckt som att förstå lärandemål) och vilka kriterierna för framgång är.
- Ansvara för att driva klassrumssamtal och andra lärandeuppgifter som kan ge indikatorer om **elevens** lärande (ibland uttryckt som ta fram belegg för lärande)
- Bidra med feedback som flyttar **elevnen** framåt
- Aktivera **eleverna** som resurser för varandras undervisningen
- Aktivera **eleverna** till att äga sitt eget lärande

(Lindberg, 2017 -utifrån Paul Black & Dylan William, 2004)

 Stockholms universitet

Fokus på forman­det av eleverna (Hirsh & Lindberg, 2015)

- Feedback till eleverna
- Kamratbedömning
- Självbedömning
  - Men blir det alltid bra?
  - Blir det bra för alla?
- Handlar formativ bedömning enbart om forman­det av eleverna? (Lindberg, 2017)

2018-05-22

 Stockholms universitet

Formativt bedömningsarbete kräver dubbelt fokus

- Den formativa bedömningens dubbla fokus rik­tas mot elevers **möjliga** kunskapsutveckling **och** mot lärares **möjliga** undervisningsutveckling.
- Formativ bedömning behöver informera **eleverna** om deras lärande **och** informera **lärarna** om undervisningens innehåll, för att öka förutsättningarna för elevernas fortsatta lärande

(Lindberg, 2014)

2018-05-22 / Berthén, Specialpedagogiska institutionen

 Stockholms universitet

Ett formativt bedömningsarbete har ett didaktiskt framå­riktat syfte

- **Systematiskt följa** alla elevers lärande och utveckling i undervisningen
  - klargöra dels vad eleven **redan** kan, dels vad eleven **ännu** kämpar med
  - Vad läraren därför behöver säkerställa att eleven får tillgång till i form av redskap och strategier, utmaningar och stöd
- Att introducera formativ bedömning i daglig undervisning innebär att **lärare börjar reflektera över vad det är de egentligen gör och vilket lärande som då möjliggörs**

(Berthén, Finnset & Andersson, 2016)

2018-05-22 / Berthén, Specialpedagogiska institutionen

Stockholms universitet

Förutsättningar för kunskapsutveckling

Idealt borde alla lärare kunna se vad eleverna (med stöd) behärskar *inom ett kunskapsområde* och *i konkreta verksamheter* och *utifrån detta* bedöma vilka pedagogiska åtgärder som är nödvändiga (formativ bedömning)

2018-05-22

Stockholms universitet

- **Utmana** lärarnas förhållningssätt & analysfokus

- Att fokusera elevernas kunskapsutveckling
- Att ställa frågor
  - Vad är det de (lärarna) försöker åstadkomma i det pedagogiska arbetet?
  - Vilket kunskapsinnehåll blir möjligt för eleverna att lära sig?

2018-05-22

Stockholms universitet

Analytiskt förhållningssätt

Regelbundet återkommande uppföljningar som grund för dubbelriktad feedback (Lindberg, 2014, Läslyftet Modul 1/Grundskola och modul 1/ Gymnasiesår)

Till **undervisningen** (läraren):

- Vilket kunnande vill jag åstadkomma?
Hur gör jag det möjligt? Vad får eleverna tillgång till?
- Vilken information och kunskap behövs för att kunna analysera elevens prestationer över tid?

Till elevers arbete på **grupp** nivå

- Vad karakteriserar de uppgifter som de flesta elever klarar av?
- Vad karakteriserar de uppgifter som ett fåtal eller ingen elev klarar av (ger ledtrådar vad undervisningen behöver hantera på ett annat sätt) ...vilket innehåll ...vad förväntas eleverna göra i uppgifterna och med hjälp av vad?

Till **enskilda** elevers prestationer

- Vad karakteriserar de situationer / uppgifter eleven klarar/inte klarar
- Med vilka redskap? Med vilket stöd? Tillsammans med vilka kamrater/vuxna?
/Berthén, Specialpedagogiska institutionen

2018-05-22

Formativt bedömningsarbete kräver kollegial reflektion

- Om lärare ska kunna utforma och pröva **nödvändiga förändringar** av sin undervisning behöver de ta utgångspunkt i **gemensam kunskap** om vad som brukar göras i deras undervisning och vad som brukar saknas för att möjliggöra elevers lärande.
- Sådana reflektioner bygger på
  - kollegialt lärande, utifrån gemensamma analyser och tolkningar av vad kunnandet består av, ömsesidiga klassrumsobservationer och gemensamma samtal mm (Black & William, 2004; William & Leahy 2015)

Formativ bedömning bygger alltså **också** på **lärares kollegiala lärande**

2018-05-22

- Det formativa bedömningsarbetet behöver alltså inriktas mot att *analysera* vad som inverkar på (dvs undervisningen) och indikerar att eleverna har lärt sig vad lärarna ville att eleverna skulle lära sig.
- De kollegiala analyserna behöver i huvudsak besvara två frågor,
  - vad läraren vill att eleverna skall lära sig, dvs **vilket kunnande ska åstadkommas**
  - vad eleverna visar att de lärt sig.

2018-05-22

- Uppföljande analyser behöver leda till **slutsatser** om vad lärarna uppfattar som **spår av ett kunnande inom en förmåga** och **hur** lärarna kan gå till väga för att **finna dessa spår**.
- Beskrivningar av **vad** lärarna dokumenterat vid bedömningar, och **hur** dokumentationen gjordes behöver också analyseras, för att kunna leda till slutsatser om **varför** lärarna dokumenterade som de gjorde.

(Berthén, Finnset & Andersson, 2016)

2018-05-22 //Namn Namn, Institution eller liknande

Kunskap i att skaffa giltigt underlag för bedömningsarbete

Stockholms universitet

- Man måste alltså veta vad det innebär att vara kunnig **och hur detta kan komma till uttryck** i olika situationer för att kunna planera för bedömningsarbetet
- Man måste även vara lyhörd för vad det är som kan skapa svårigheter i lärande (t.ex. missförstånd)
- Man måste alltså veta **vad det innebär att vara kunnig och hur man kan bedöma kunnigheten** för att kunna göra **en bra undervisningsplanering**

Systematiskt kollegialt arbete

Stockholms universitet

Den **systematik** som kan formos är att gemensamt utveckla och använda en modell för att sammanställa ett underlag som sedan kan granskas. Exempel på frågor att lyfta och diskutera inom ramen för det kollegiala lärandet:

- Vad vill vi uppnå med vår granskning av de uppgifter och det testmaterial vi använder?
- Hur ska vi gå tillväga för att uppnå det vi vill uppnå?
- Vad behöver vi för kunskap för att göra det vi vill? (t ex artiklar och litteratur om formativ bedömning, om andra former av bedömning och om olika testmetoder).
- Hur ska vi dokumentera det vi kommer fram till?
- Hur kan vi använda det vi kommer fram till för att förändra vårt arbete med uppgifter och tester?

2018-05-22 /Berthén, Specialpedagogiska institutionen

Formativt bedömningsarbete - funktionellt redskap för lärande

Stockholms universitet

- Nödvändigt att läraren i sin undervisning håller **stadigt fokus** på det **kunskapsinnehåll** eleverna förväntas lära sig (Tunstall & Gipps, 1996).
  - den formativa bedömningen styrs mot vad eleverna kan, förstår, gör eller erfar i relation till det avsedda kunskapsinnehållet
- Men*
- först när avsedd kunskap **relateras** till undervisningens innehåll **kan elevers lärande bli möjligt** (Österlind, Eriksson & Lindberg, 2010).
- Alltså kan formativt bedömningsarbete utgöra ett funktionellt redskap för lärare **ifall** de relaterar elevernas pågående kunskapsutveckling till vad undervisningens innehåll och upplägg **möjliggör** att elever kan lära sig.

Risk ur ett specialpedagogiskt perspektiv

- Black, Harrison, Lee, Marshall och Wiliam (2004) pekar emellertid på risken att många lärare på traditionellt sätt inriktar formativt bedömningsarbete **endast** mot **isolerade uppgifter**.
  - En sådan inriktning möjliggör feedback i form av information enbart till eleverna
  - Ett formativt förhållningssätt skulle däremot innebära att såväl lärare som elever tar del av den information som bedömningen ger
- Undervisningen riskerar också förbli "som förr" om formativt bedömningsarbete **endast** ger återkoppling till eleverna, **utan** att uppmärksamma nödvändig återkoppling för undervisningen (Hirsh & Lindberg, 2015).

Elevens "bedömningsansvar"

Att hantera varsamt och med stor eftertänksamhet:

- Att eleverna ska **förstå lärandemål** och **kriterier för framsteg** i lärande
  - Risk: trivialisera kunskandet, det enkelt synliga och mätbara
- Att eleven ska kunna **synliggöra sitt eget** lärande
  - Risk: läraransvaret förskjuts från läraren till eleven
- Att eleven ska **fungera** som **kamratbedömare**
  - Risk: diskutera rimligheten med en sådan idé

Referenser

- Berthén, D., Finnset, T., & Andersson, F. (2016). *Den formativa bedömningsens dubbla fokus*. Del 8 i Modulen för gymnasiesärskolan -Läsforståelse och skriftproduktion, Läs- & skrivportalen, Skolverket. <https://lasochskrivportalen.skolverket.se>
- Black, P.; Harrison, C.; Lee, C.; Marshall, B; & William D. (2004). Working Inside the Black Box: Assessment for Learning in the Classroom. *Phi Delta Kappan*, Vol. 86 No 1, p 9-21.
- Black, P., & William, D. (2004). The formative purpose: Assessment must first promote learning. In M. Wilson (Ed.), *Towards coherence between classroom assessment and accountability*.
- Lindberg, V. (2014). Bedömning i förändring. I L. Lindström, V. Lindberg & A. Pettersson (Red.) *Pedagogisk bedömning. Om att dokumentera, bedöma och utveckla kunskap*, s. 243-253.
- Hirsh, Å., & Lindberg, V. (2015). *Formativ bedömning på 2000-talet – en översikt av svensk och internationell forskning*. Delrapport från Skolforskningsprojektet. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Tunstall, P.; & Gipps, C. (1996). 'How does your teacher help you to make your work better?' Children's understanding of formative assessment. *Curriculum Journal*, Vol. 7 No, 2 p185-203.
- Österlind, E., Eriksson, I., & Lindberg, V. (2010). *Uppdrag undervisning: kunskap och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- William, D. & Leahy, S. (2015). *Handbok i formativ bedömning - strategier och praktiska tekniker*. Stockholm: Natur & Kultur Akademisk.
